

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Κ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ
Φ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

**ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ**

**ΕΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ
1930**

ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ ΣΤΙΧΟΠΛΑΚΙΑ Ἡ ΔΙΣΤΙΧΑ

ΥΠΟ

Γ. ΒΛΑΧΛΕΙΔΟΥ

Παρά τὴν ραγδαίαν διείσδυσιν τῶν προϊόντων τῆς διὰ τῶν μηχανῶν εὐρωπαϊκῆς βιομηχανίας ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ βίος, τὸσον τῶν Ἰωαννίνων, ὅσον καὶ κατὰ μεζονα λόγον τῶν Ἑπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν, διὰ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνιῶν, δὲν ἐπηρεάσθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊσμοῦ. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ πέραν ἀκόμη τοῦ 1880 διετηρήθη ζωηρὰ ἡ σφραγὶς τοῦ ἰδίου ἡμῶν Ἑπειρωτικοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτω θρησκευτικαὶ καὶ λαϊκαὶ παραδόσεις, ἡθὴ καὶ ἔθιμα, οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ συγκρότησις καὶ συναφεῖς ἀντιλήψεις, τέχναι, βιομηχανίαι, ἐμπόριον κλπ. ἀντιέσχον ἐπὶ πολὺ καὶ μόνον βαθμιαίως ὑπέστησαν τὰς ἀλλοιώσεις, ἃς ἐμφανίζουσι σήμερον. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ βίου, μία τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ τὰ λιανοτράγουδα ἢ στιχοπλάκια κοινῶς λεγόμενα καὶ κατὰ τοὺς λογίους δίστιχα ἐξηκολούθουν παραγόμενα τουλάχιστον μέχρι τοῦ 1885, καθὰ μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιζώντων.

Κατωτέρω παραθέτομεν συλλογὴν ἀνεκδότων ¹ διστίχων Ἰωαννιτικῶν. Ἐτέρα τοιαύτη ἐδημοσιεύθη τὸ παρελθὸν ἔτος, τοῦ κ. Ἰ. Στούπη ². Ἀμφοτέρων τῶν συλλογῶν αὐτῶν τὰ δίστιχα εἶναι μεταγενέστερα τῆς συλλογῆς Π. Ἀραβαντινοῦ (1861), καθὸ μὴ περιεχόμενα ἐν αὐτῇ. Ἐν τούτοις, ἂν τις παραβάλλῃ τὰ μεταγενέστερα ταῦτα πρὸς τὰ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, ὧν πολλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀρχαιότατα, δὲν θ' ἀνεύρη διακριτικὰ γνωρίσματα μεταξὺ αὐτῶν. Τουναντίον θὰ διαπιστώσῃ μίαν ἐνιαίαν πνοὴν ἐν τῷ συνόλῳ, μίαν ὁμοιοτύπως παράλληλον ἔξαρσιν, ὅτι μὲν τοῦ αἰσθήματος τοῦ ἔρωτος, ὅτι δὲ τῆς σαρκικῆς ἀπολαύσεως καὶ σταθερῶς τὸν αὐτὸν ἔντονον παλμὸν ἀκρότητος εἰς τὸ πάθος τοῦ ἀτυχοῦς ἔραστοῦ ἢ κατὰ τῆς ἀπιστίας. Προφανῶς αἱ ὁμοιότητες αὗται ὀφείλονται εἰς μίαν οὐσιωδῶς μὴ παραλλάξασαν ψυχροσύνθεσιν καὶ νοοτροπίαν τοῦ Ἰωαννιτικοῦ λαοῦ, εἰς ἓνα ἐν συνεχείᾳ ἐνιαῖον βίον ἐν ταῖς κυρίαις αὐτοῦ γραμ-

¹) Ἐλάχιστα μετρούμενα ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χειρὸς εἶναι παραλλαγαὶ δημοσιευθέντων ἐν Συλλογῇ Π. Ἀραβαντινοῦ.

²) «Ἑπειρωτ. Χρονικά» τ. Α' καὶ Β' 1929 σελ. 176—185.

μαῖς κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς παραγωγῆς διστίχων, ὡς ἀκριβῶς γράφομεν καὶ ἀνωτέρω. Ἄφοῦ λοιπὸν τὰ διστίχα τῶν διαφόρων ἐποχῶν ὑπῆρξαν ἐκδήλωσις ἐνὸς κεφαλαιωδῶς ἐνιαίου βίου, ὅπως ἀνεύρωμεν πῶς ἀνέκαθεν ἐγένετο ἡ παραγωγή τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ἐν Ἰωαννίνοις. Θὰ ἤρκει νὰ γνωρίσωμεν πῶς συνετελεῖτο αὕτη κατὰ τὴν τελευταίαν 30ετίαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἀπὸ τῆς σκέψεως ταύτης ὁρμώμενοι ἀνηρευνήσαμεν ἐπανειλημμένως τὰς ἀναμνήσεις ἐπιζώντων πρεσβυτέρων τῆς πόλεως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ κατωτέρω παρέχομεν ὅσας πληροφορίας ἠντλήσαμεν καὶ τὰ πορίσματα εἰς ᾧ κατελήξαμεν.

Μ Π Α Ν Τ Ι Δ Ο Ι

Ἐπῆρξεν ἄλλοτε ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1885 μία τάξις ἀποχειροδωτῶν, ἓνα εἶδος κουτσαβάκηδων τῶν Ἀθηνῶν, καλουμένων «Μπαντίδων»¹.

Εἰς αὐτοὺς ἀποδίδεται συνήθως ὑπὸ τῶν λογίων ἢ ποιήσις τῶν διστίχων². Πιθανῶς ἐξ ἐντυπώσεως, διότι αὐτοὶ ἦσαν οἱ δημοσίᾳ ἐμφανιζόμενοι τραγουδισταὶ των. Ἀναμφιβόλως μερικὰ ἐποιήθησαν ὑπὸ τῶν μπαντίδων, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα παρήχθησαν διὰ μιᾶς συνολικῆς κατεργασίας ἐκ μέρους τοῦ Ἰωαννιτικοῦ λαοῦ, ὡς θ' ἀποδειξώμεν περαιτέρω. Πάντως διὰ τὸ ὅλον θέμα εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀσχοληθῶμεν λεπτομερῶς μὲ τούτους Μπαντίδους. Οἱ περίεργοι αὐτοὶ τύποι ἦσαν κατανεμημένοι εἰς διαφόρους συνοικίας, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἀνήκον εἰς τὴν Καραβατιάν, Λούτσαν, Καλούτσεσμε καὶ Σιαράβαν. Πλέον τοῦ ἡμίσεως ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὑπάλληλοι τσαρουχίδων ἰδίᾳ τῆς Λούτσας, Καλούτσεσμε, οἱ τῆς Σιαράβας ὑπάλληλοι βυρσοδεψῶν καὶ οἱ τῆς Καραβατιᾶς μερικοὶ τσαρουχοποιοὶ καὶ ἄλλοι διαφόρων ἐπαγγελμάτων, ἐν οἷς καὶ ταχυδρομοὶ. Εἶχον ὅλοι

¹) Ἡ λέξις προήλθε προφανῶς ἐκ bandito σημαίνοντος καὶ εἰς τὴν ἰταλικὴν οὐ μόνον ἐξόριστος, κακοποιός, ἀλλὰ καὶ κρεμανταλάς, ὑφ' ἣν ἀκριβῶς ἐννοιοῦν ἦτο ἐν χρήσει καὶ ἐν Ἰωαννίνοις, διασώζεται δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη. Εἰσήχθη πιθανῶς ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑνετίας ἐπανακαμπτόντων ἰταλομαθῶν ἐμπόρων Ἰωαννιτῶν, ὡς ἐπολιτογραφήθησαν καὶ ὀλίγοι τινὲς ἄλλαι λέξεις. Οὕτω λ. γ. μιρμπάντης, ἐκ τοῦ birbante= αἰσχρόβιος, κομπρομέσο ἐκ τοῦ comproniesso=συμβιβασμός ἐκλιπούσα σήμερον, cambio, contrato, fatura κλπ.

²) Ὁ ἀρμοδιώτερος ὄλων, ὁ Π. Ἀραβαντινός, οὐδὲν ἔγραψε περὶ τῆς πηγῆς τῶν διστίχων. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐκδότης τῆς «Συλλογῆς Δημοδῶν Ἀσμάτων» τοῦ πατρὸς των ἀναφέρουν ἐν προλόγῳ ὅτι κατὰ τὸν Fauriel ποιηταὶ τῶν διστίχων ἦσαν οἱ βυρσοδέψαι κοινῶς «ταμπάκοι», ὅπερ ἐξηγεῖται μόνον ἂν δεχθῆ τις ὅτι ὁ Fauriel ὑπενόει τοὺς Μπαντίδους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ὑπάλληλοι τσαρουχίδων καὶ βυρσοδεψῶν. Ὁμοίως καὶ ὁ Νέστωρ Γεωργίτης εἰς τοὺς Μπαντίδους ἀνάγει τὴν προέλευσιν τῶν διστίχων («Ἰπειρ. Χρονικά» ἔτος Β', τευχ. Γ', σελ. 134).

κοινὰ γνωρίσματα τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ ἐνδύματος, τὸν παλληκαρισμὸν, τὴν ἐντιμότητα ὡς πρὸς τὸ χρῆμα καὶ μίαν Πλατωνικὴν ὁμοφυλοφιλίαν. Ἐφόρουν καθημερινῶς ἐπενδυτὴν (πεσλί) κεντητόν, τοῦ ὁποίου ἤωροῦντο αἱ χειρίδες ὀπισθεν τῶν ὤμων, ἔσωθεν δ' ὑποκάμισον μὲ φαρδυνὰ μανίκια, φουστανέλλα, σαλβάρι, κάλτσες, τσαρούχια μὲ πλούσιες μαῦρες¹ φοῦντες, ζωνάρι πλατὺ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐνεφώλευον εἰς τὰ νῶτα μάχαιραι, καὶ λευκὸ φέσι κεντητό, πάντοτε δὲ προκλητικῶς στραβὸ εἰς ἔνδειξιν παλληκαρισμοῦ. Τὸν χειμῶνα πολλοὶ προσέθετον τὸ κοντοκάπι, ἐπανωφόριον ἐφηρμοσμένον εἰς τὴν μέσην καὶ βραχύ, φέρον ἔσωθεν μαχαιροθήκην, ὅλοι δὲ ἀπαραιτήτως ἦσαν ἐφωδιασμένοι μὲ τὴν κάπαν (λιάραν), ἣν ἔφερον κρεμασμένην ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Οἱ περισσότεροι ἄφινον ἀνοικτὸν τὸ ὑποκάμισον διὰ νὰ φαίνωνται τὰ λάσια στήθη καὶ αἱ ἀπαραίτητοι ἐπ' αὐτῶν διάστικτοι παραστάσεις κανενὸς φουστανελλᾶ ἢ ἀγρίων ζώων. Παρομοίαις διαστιξίαις (tatouages) ἢ ἐπιγραφὰς ἐπεδείκνυον εἰς τοὺς βραχίονας, εἰς δὲ τὰς χεῖρας μικρὰς παραστάσεις καὶ συνηθέστατα σταυρὸν ὡς καὶ εἰς τὸ μέτωπον². Τὸ θέρος μερικοὶ ἔκρυπτον ὄφεις εἰς τοὺς κόλπους ἢ ὑπὸ τὴν μασχάλην, ἐξήρχοντο δὲ τῶν εἰδεχθῶν ἐρπειῶν αἱ κεφαλαὶ ἀπὸ τὰ στήθη τοῦ Μπαντίδου, ὅστις ἐπιδεικτικῶς τὰς ἐπληττε ἢ ἐθώπευε χάριν παλληκαρισμοῦ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι εἶχεν ἀνοσίαν κατὰ τοῦ δηλητηρίου, διότι εἶχε φάγη φειδοβότανον³. Ἐβάδιζον ὑπερηφάνως μὲ ἑλαφρῶς προέχον τὸ ἀριστερὸν τοῦ σώματος σείοντες ἐναλλάξ τοὺς ὤμους καὶ κινοῦντες πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν δεξιὰν χεῖρα μὲ τὸ λευκὸν φαρδυμάνικο. Τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς οἱ δυνάμενοι ἐφόρουν φουστανελλᾶν καὶ σελάχι. Τὰ καθημερινὰς οἱ μὴ ἄεργοι εἰργάζοντο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τρέφοντες μέγαν σεβασμὸν πρὸς τὸν καταστηματαρχὴν των (μάστραν) καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ καταστήματος, ὁμοίως δ' ἐσέβοντο καὶ ὅλους τοὺς κοινωνικῶς προέχοντας (ἀρχόντους). Ἀφοῦ ἐτελείωναν τὰς ἐργασίας των τὸ ἑσπέρας μετέβαινον καθ' ὁμάδας εἰς τὰ οἰνοπωλεῖα ἢ ἐπέστρεφον εἰς τὰς συνοικίας των ἄδοντες συνηθέστατα τὰ προσφιλῆ των λιανοτράγουδα.

Εἶχον λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ αἴσθημα τῆς φιλίας καὶ ἀλληλοβοηθείας ἀφοσιούμενοι μέχρι θανάτου μεταξύ των καὶ δι' αὐτὸ περιεφέροντο καθ'

¹) «Μαῦρες φοῦντες» ἦσαν ἑλληνικαὶ καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ὧν οἱ μὲν εὐποροὶ ἔφερον κόκκινες μεταξωτές, τουρκικὸν ἐθνικὸν χρώμα, οἱ δὲ ἀπορώτεροι δὲν εἶχον καθόλου φοῦντες στὰ τσαρούχια ἢ ἐφόρουν πέδιλα.

²) Ἡ διάστιξις ἦτο πολὺ διαδεδομένη ἄλλοτε καὶ παρὰ τοῖς χωρικοῖς εἰς τὴν Ἠπειρὸν, ὧν καὶ γυναῖκες ἀπηντῶντο μὲ σταυρὸν ἐστιγμένον ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἡδὴ εἶναι σπανία.

³) Ἡ ἀλήθεια ἦτο ὅτι οἱ ὄφεις αὐτοὶ ὀνομαζόμεναι κοινῶς «δεντρογαλιές» δὲν ἦσαν δηλητηριώδεις. Ἐν τούτοις ἡ πρόληψις ἐκράτει παρὰ τῷ λαῷ ὅτι ὑπάρχει φυτόν, τοῦ ὁποίου ἡ βρωσις παρέχει διηνεκὴ ἀνοσίαν ἀπὸ τοῦ δηλητηρίου τῶν ὄφεων.

ὄμιλους κυριαρχοῦντες τὴν νύκτα τῶν συνοικιῶν των διὰ τῆς μαχαίρας. Ἄστυνομία τουρκικὴ δὲν ὑφίστατο μέχρι τοῦ 1881, ἀλλὰ χωροφύλακες τινες (ζαπτιέδες) ἦσαν ἐντεταλμένοι τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐπιμελῶς ἀποφεύγοντες νὰ ἐνοχλήσουν τοὺς Μπαντίδους καὶ ἐξαφανιζόμενοι κατὰ τὰς ἔριδας αὐτῶν. Ἦτα τοιαύτη ἡ Μπαντιδοκρατία εἰς τὰς συνοικίας των τὴν νύκτα, ὥστε οἱ Τούρκοι φρονίμως ἐνεκλείοντο εἰς τὰς οἰκίας των ἀπὸ τῆς βραδυνῆς προσκλήσεως τοῦ μουεζίνη πρὸς προσευχὴν, ἦτοι μίαν ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἡμέραν ἀπεφάσιζον οἱ Τούρκοι νὰ θίξουν Μπαντίδον, διότι παρ' ὅλην τὴν ἐκ τῆς κρατικῆς κυριαρχίας ἀντλουμένην δύναμιν ἀνελογίζοντο ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφέλει ἡ κρατικὴ προστασία ἔναντι ἀνθρώπων ἀποφασιστικῶς ἀνασπώντων τὴν μαχαίραν καὶ δρώντων μετὰ πλήρους ἀδιαφορίας διὰ τὰς ἐκ τοῦ νόμου συνέπειας τῆς πράξεώς των. Ἡ φήμη τοῦ ἀδαμάστου θάρρους τῶν ἀτιθάσων αὐτῶν εἶχεν ἀσκήσῃ τοιαύτην ἠθικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὥστε συστηματικῶς ἀπέφευγον πᾶσαν ἀφορμὴν διενέξεως μαζύ των.

Τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς σχολάζοντες ἐκάθηντο τὴν ἡμέραν καθ' ὄμιλους εἰς τοὺς πέριξ λόφους τῶν Ἰωαννίνων ἢ συνῆπτον πετροπολέμους. Συνηθέστατα συνεπλέκοντο αἱ δύο συνοικίαι Λούτσα καὶ Καραβατιά, δηλαδὴ Χριστιανοὶ μετὰ Χριστιανῶν¹, βραδύτερον δὲ συνεμάχουν ἐνίοτε καὶ Τούρκοι μετὰ τῆς Λούτσης, διότι ἡ συνοικία (μαχαλᾶς) ἔδημιούργει δεσμόν τινα μεταξὺ τῶν τότε, ἴσως κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἀντιλήψεως περὶ ἱερότητος τῆς σχέσεως τοῦ γείτονος. Κατήρχοντο τοῦ ἀγῶνος ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ μικροὶ ἀνήλικοι παῖδες ἐκατέρωθεν, καθ' ὃν χρόνον ἠκροβολίζοντο διὰ σφενδονῶν οἱ Μπαντίδοι, εἶτα δὲ ἐξαπτομένης τῆς μάχης ἀπεχώρουν οἱ μικροὶ καὶ ἐμάχοντο ἐκατέρωθεν οἱ Μπαντίδοι προβάλλοντες ἐν εἴδει ἀσπίδος τὴν κάπαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ βάλλοντες λίθους διὰ τῆς δεξιᾶς, ἐπροχώρουν δὲ οὕτω ἀμφοτέρω τὰ μέρη, ἕως οὗ ἤρχοντο εἰς χεῖρας ἐκ τοῦ συστάδην χρησιμοποιοῦντες ἀγγέματα ὕπλα, ρόπαλα (κοντόξυλα) καὶ μαχαίρας, ὅποτε κατ' ἀνάγκην ἐπῆρχετο ἡ τροπὴ τῆς μιᾶς παρατάξεως, ἦν κατεδίωκον μετ' ἀλαλαγμῶν οἱ νικηταὶ μέχρι τῆς συνοικίας της. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἐτελοῦντο ὑπὸ τὴν θέαν πλήθους περιέργων, τὰ δὲ ἀποτελέσματα ἦσαν πάντοτε οἰκτρά, δηλαδὴ τραύματα καὶ θάνατοι ἐνίοτε. Τοὺς πετροπολέμους λαμβάνοντας χώραν καὶ ἐπὶ Ἄλῃ Πασσᾶ περιέγραψεν ὡς αὐτόπτης τότε ὁ Smart Hughes².

¹) Τὸ ὑπὸ Ν. Γεωργίτση γραφὲν (Ἡπ. Χρον. ἔτ. Β', τ. Γ', σ. 134) ὅτι ὁ πετροπόλεμος συνῆπτετο μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων εἶναι ἀνακριβές. Μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους συνεπλέκοντο μικρὰ Τουρκόπαιδα μετὰ Χριστιανοπαίδων.

²) Ἄραβαντ. Ἰστ. Ἄλῃ Πασσᾶ σελ. 499. Ἐναφέρει τὰ παλλικάρια προβάλλοντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν κάπαν, τὰ ὁποῖα ἦσαν καὶ τότε οἱ Μπαντίδοι.

Ἐν γένει οἱ Μπαντίδοι διεκρίνοντο διὰ τὸ φιλότιμον καὶ ἀτρόμητον, ἐξ οὗ ἀπέβαινον εὐθικτοὶ καὶ φιλέριδες, ἰδίᾳ ὅσάκις παρεδίδοντο εἰς οἰνοποιίας. Εἰς τὰς ἀντεκδικήσεις ἀντηγωνίζοντο μετὰ πείσματος. Πρὸς συνάντησιν καὶ πρόκλησιν ὄμιλος ὀλόκληρος μετέβαινεν εἰς τὰ οἰνοπωλεῖα τῆς συνοικίας τῶν ἀντιπάλων, μεθ' ὧν εἶχον διαφοράς, διότι συνήθως ἢ μεταξὺ δύο προσωπικῆ ἐχθρότητος μετεδίδετο εἰς ὅλην τὴν ὀμάδα τῶν φίλων. Αἱ συναντήσεις αὗται εἶχον πάντοτε συνεπείας αἱματηράς. Αἱ διαφοραὶ ὁμῶς μεταξὺ τῶν ὀμίλων ἐθεωροῦντο προσωπικαὶ μὴ ἀναμυγνομένων τῶν μὴ ἐνδιαφερομένων τῆς συνοικίας, ὅπου ἐλάμβανε χώραν ἢ συγκρούσεις.

Οἱ συχνοὶ διαπληκτισμοί, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ στοιχείου αὐτοῦ πρὸ τοῦ κινδύνου, εἶχεν ἀσκήση τοιαύτην ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὥστε αἱ συνοικίαι τῶν Μπαντίδων ἐτέλουν σχεδὸν ἐν πλήρει αὐτονομίᾳ, μὴ ὑπαρχούσης ἄλλως τε ὀργανωμένης ἀστυνομίας.

Παρ' ὅλον ὁμως τὸν φόβον, ὃν ἠδύναντο νὰ ἐμπνεύσουν εἰς οἰομένηποτε φιλήσυχον ἀστόν, οὐδέποτε κατεχρῶντο ἀνάνδρως τῆς δυνάμεώς των. Οὐδὲν περιστατικὸν ἀναφέρεται ἐκβιάσεως πρὸς χρηματισμόν. Εἶχον σκληραγωγηθῆ εἰς τὴν λιτότητα καὶ παρέμειναν ἀνώτεροι χρημάτων. Πολλάκις πλούσιοι τοῖς ἐνεπιστεύοντο μεταφορὰς χρημάτων εἰς μακρυνὰς ἀποστάσεις καὶ ἐξεπλήρουν πάντοτε εὐσυνειδήτως τὴν ἀποστολὴν ἐπὶ μετριοτάτῃ ἀμοιβῇ. Ἀνάλογος δὲ τοῦ χαρακτήρος των ἦτο καὶ ἡ ἐλευθεριότης, διότι ὅ,τι ἐκέρδιζον δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος ἐσπατάλων τὴν Κυριακὴν μὴ μεριμνῶντες ποσῶς διὰ τὴν αὔριον.

Κατὰ τὰς ἀπόκρως οἱ Μπαντίδοι ἦσαν ἡ ψυχὴ τῶν λαϊκῶν διασκεδάσεων. Ἐσχημάτιζον μικροὺς ὀμίλους (μπουλούκια) ἐκ δύο τριῶν φουστανελλοφόρων, μὲ εὐζωνικὸν φέσι, μετ' ὀργανοπαικτῶν καὶ περιήρχοντο τὴν ἀγορὰν χορεύοντες λεβέντικα ἐθνικοὺς χορούς, πρὸς τὸ βράδυ δὲ συνεκεντροῦντο ὅλαι αἱ ὀμάδες εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν ἐβραϊκῶν μνημάτων, νῦν Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ἐπίσης ἐσχημάτιζοντο καὶ ὄμιλοι μὴ μετημφισμένων μετὰ σατυρικοῦ στιχουργοῦ, ὅστις προεξάρχων τοῦ χοροῦ ἐσατύριζεν αὐτοσχεδιάζων κοινωνικὰ περιστατικὰ ἐπαναλαμβάνοντος τοῦ χοροῦ ἕκαστον στίχον, ἵνα δίδεται καιρὸς εἰς τὸν κορυφαῖον νὰ αὐτοσχεδιάσῃ τὸν ἐπόμενον. Τὴν νύκτα ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς συνοικίας των ἦναπτον μεγάλας πυρὰς (τζαμάλες) πέριξ τῶν ὁποίων ἐχόρευον ᾄδοντες τὰ κλέφτικα, ἢ σατυρίζοντες ἂν ὁ ὄμιλος ἦτο σατυρικός.

Τὰ ἔθιμα ταῦτα, ἀποτελοῦντα μέρος τῶν προνομίων τῆς πόλεως¹,

¹) Ι. Λαμπρίδου Ἦσ. Μελετ. σελ. 42.

ἔσέβοντο οἱ Τοῦρκοι θεωροῦντες αὐτὰ καὶ ὡς συνδεόμενα μετὰ τῆς θρησκείας, καίτοι ἀπετέλουν εὐκαιρίας αἱματηρῶν ἐνίοτε διαπληκτισμῶν τῶν Μπαντίδων, διότι κατὰ τὰς ἑορτὰς αὐτὰς ἐπλήρουν τὰ οἰνοπωλεῖα οἱ μὴ προσωπιδοφοροῦντες ἐξ αὐτῶν καὶ εὐωχοῦντο οἰνοποτοῦντες καὶ ἄδοντες τὰ δίστιχα.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς εὐθυμίας των, εἴτε Ἀπόκρεω ἦσαν, εἴτε ἄλλαι ἑορταί, ἦσαν ὑπεράγαν ἐλεύθεροι, καταλυταὶ καὶ καταφρονηταὶ τῶν κοινωνικῶν τύπων. Τὰ δὲ κοινωνικὰ ὀλισθήματα ἢ σκάνδαλα ἐκαυτηρίαζον ἀμειλίχως σατυρίζοντες αὐτὰ μὲ τὰ λιανοτράγουδα εἰς τὰς ἀγνιάς. Κάποτε εἰς γαμήλιον πομπὴν μιᾶς ἀπὸ τῆς μνηστείας ἤδη ἐγκάρπου νύμφης ἀνηκούσης εἰς ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν, οἱ Μπαντίδοι παρακολουθοῦντες ἑσατύριζον διὰ καυστικῶν διστίχων τὸ παράπτωμα χωρὶς κανένα οἶκτον πρὸς τὴν ἀμαρτωλὴν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ τολμᾷ νὰ παρατηρήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπρέπειαν τῆς πράξεως.

Ὡς πρὸς τὴν αἰσθηματικότητα ἔναντι τοῦ ὡραίου φύλου οἱ περίεργοι αὐτοὶ τύποι, βεβαιοῦται γενικῶς, ὅτι ἦσαν ἀδιάφοροι θεωροῦντες κατ' ἐξοχὴν ἀνήθικον καὶ αἰσχρὸν τὴν ἐπιβουλήν τῆς οἰκογενείας. Ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν αἱ κορασίδες ἀπεκρῦπτοντο¹ εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ οἴκου ἐκ φόβου ἀρπαγῆς ὑπὸ στρατιωτικῶν Τούρκων, οὕτω δὲ δὲν παρείχοντο εὐκαιρίαι καὶ μάλιστα εἰς Μπαντίδους νὰ βλέπουν νεάνιδας διὰ νὰ καλλιεργοῦν ἐρωτικὰς σχέσεις κατ' αὐτῶν. Πρὸς τὰς ἐγγάμους δὲν ἐστρέφοντο, διότι ὡς εἴπομεν ἔσέβοντο τὴν ἱερότητα τῆς οἰκογενείας καὶ ἐμίσουν τὴν ἀκολασίαν.

Οἱ πλεῖστοι τῶν Μπαντίδων ἔπασχον ἐκ μιᾶς Πλατωνικῆς ὁμοφυλοφιλίας, ἐξ ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως, διότι καὶ οἱ Τοῦρκοι παρουσίαζον τὴν αὐτὴν ψυχικὴν ἀνωμαλίαν μὴ ἀπαντωμένην εἰς τὰ Ἑπειρωτικὰ χωρία, ὅπου δὲν ὑπῆρχον Τοῦρκοι. Ἡ ψυχοπάθεια αὕτη ἐξηγτεῖτο εἰς ἀξίωσιν ἀντιχαιρετισμοῦ ὑπὸ τοῦ εὐνοουμένου ἀνευ περαιτέρω διαστροφῆς, ἀλλ' ἀπέβαιναν ἀφορμὴ σφοδρῶν μεταξὺ αὐτῶν συμπλοκῶν ἐξ ἀντιζηλιῶν.

Τὸ ἐθνικὸν των φρόνημα ὑπῆρξεν ἀκμαιότατον εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς. Θρησκευτικοὶ καὶ πατριῶται ἔσπευδον εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα πρῶτοι εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν περιπέτειαν διὰ ν' ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τῆς ἰδέας κατατασσόμενοι ὡς ἐθελονταὶ εὐζωνοὶ, καίτοι ἠδυνάτουσαν πλέον νὰ ἐπανίδουν τὴν ἰδιαίτεράν πατρίδα των, ἣν τόσον ἐλάτρευον, διότι ὅσοι ἐπέστρεφον

¹) Η. Ἀραβ. Χρον. Ἑπειρ. τ. Β', σ. 255. Ἀπὸ τοῦ 12ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ὁμοίως βλ. Ἡρετανικὸν Ἀστέρια Ἐένου 30 Μαΐου 1861 ἐνθα ὁ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Γ. Ρ. ὑπογραφόμενος καὶ περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἰωαννιτῶν πραγματευόμενος ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τοῦ 5ου ἀκόμη ἔτους ἐνεκλείετο ἐν τῷ οἴκῳ ὁ παρθενικὸς κόσμος.

ἐφυλακίζοντο. Πλείστοι ἰδίως μετέβησαν εἰς Ἄρταν κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ 1878, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἀπῆλθον ἐπίσης κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1885, παρέμειναν δὲ ὡς τσαρουχοποιοὶ εἰς Ἄρταν καὶ Ἀγρίνιον μὴ δυνηθέντες νὰ ἐπανακάμψουν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ὀργανωθείσα πλέον τουρκικὴ ἀστυνομία κατεδίωκε συστηματικῶς πᾶσαν ἐμφάνισιν νέων Μπαντίδων διὰ περιοριστικῶν μέτρων κατὰ τῶν κέντρων διασκεδάσεων καὶ καταστολῆς πάσης ἐκδηλώσεως φρονήματος τῶν λαϊκῶν. Μετὰ τὸ 1885 ἀπέμεινε μόνον τὸ ἔνδυμα εἰς μερικούς, ἀλλ' ἡ τάξις τῶν Μπαντίδων εἶχεν ἐξαφανισθῆ πλέον. Ἐκτοτε αἱ συνοικίαι ἔχασαν τοὺς κερθεροὺς τῶν αἰ Ἀποκρέω τοὺς ἐμψυχωτάς, τὰ λιανοτράγουδα τοὺς τρουδαδούρους, τὰ Γιάννενα μίαν πρωτοτυπίαν.

ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΙΣΤΙΧΩΝ

Οἱ Ἰωαννῖται διεκρίνοντο κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους τῆς ὕλη-
κῆς εὐημερίας διὰ τὸ εὐτράπελον, εὐθυμον καὶ διασκεδαστικὸν τοῦ χα-
ρακτήρος ¹. Πλὴν τῶν δημοσίᾳ τελουμένων θεαμάτων τῶν ἀπόκρεω, πανηγύρεων καὶ ἐκδρομῶν εἰς τὴν νῆσον, ἐδράττοντο πάσης εὐκαιρίας πρὸς δημιουργίαν διασκεδάσεων καὶ ἐντὸς τοῦ οἴκου. Ὀνομαστικαὶ ἑορταί, γάμοι, ἀπόκρεω δὲν παρήρχοντο ἄνευ εὐωχιῶν. Προσεκαλοῦντο συγγενεῖς καὶ φίλοι εἰς γεῦμα ἢ δεῖπνον, ἐφ' οὗ ἐθεμελιοῦτο συνήθως ἡ διασκέδασις. Ἐλάμβανον μέρος εἰς αὐτὴν ἀμφοτέρω τὰ φύλα, ἀλλ' οἱ μὲν ἄνδρες ἐτάσσοντο ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν τῆς τραπέζης, αἱ δὲ γυναῖκες ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ². Ἐπίσης κεχωρισμένως ³ ἐχόρευον αἱ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς ἄνδρας. Οὐχ ἦτιον παρὰ τὰς τυπικότητας αὐτάς, ἀφοῦ ἡ βρῶσις ἐποτίζετο μὲ γενναίας δόσεις οἴνου κατὰ τὰς προδόσεις ὑπὸ τοὺς ἦχους τῶν ἐγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων, ὁ Βάκχος ἐχαλάρωνε τὴν σεμνοτυφίαν προΐουσης τῆς ὥρας, ἡ δὲ αἰσθηματικότης ἐξήπτετο ὑπὸ τοῦ πότου καὶ πρὸ τῆς σπανιζούσης ἐν τῷ καθημέραν βίῳ θέας τοῦ ὠραίου φύλου. Τότε τὸ δίστιχον ἐνεφανίζετο ὡς μέσον μιᾶς συγκαλυπτομένης διὰ τῆς ποιήσεως τολμηροτέρας ἐκφράσεως τοῦ ἀποκορυφθέντος ἐνθουσιασμοῦ ἱκανοποιουμένης τῆς ἐκ τῆς εὐωχίας ψυχικῆς διαθέσεως τοῦ περιβάλλοντος. Καὶ ἄλλοτε μὲν τραγουδιστὰ ⁴, ἄλλοτε δὲ δι' ἀπαγγελίας ἐτελοῦντο στιχοурγι-

¹) Βλ. καὶ Π. Ἄραβαντ. Χρον. Ἦσ. Β. σελ. 254.

²) Τοῦτο βεβαιοὶ καὶ ὁ Γ. Ρ. Ἰδ. Βρετταν. Ἀστέρρα Σένου 30 Μαΐου 1861.

³) Καὶ ἀρχικῶς εἰς ἰδιαιτέραν αἰθουσαν συνεκεντροῦντο οἱ ἄνδρες καὶ εἰς ἄλλην αἱ γυναῖκες, μέχρις οὗ καθήσουν εἰς τὴν τράπεζαν.

⁴) Π. Ἄραβ. Συλλ. Δημ. Ἄσμ. Περβ. σελ. ιν'. Ἄναφέρουν οἱ ἐκδόται τοῦ συγγραφέως ὅτι δύο καλλιφάνοι συνῆπτον ἀγῶνα στιχοурγικὸν ἄδοντες, ἀλλὰ κατὰ μαρτυρίαν ὁμόφωνον τῶν πρεσβυτῶν τῆς πόλεως καὶ δι' ἀπαγγελίας ἐγίνετο τοῦτο.

κοὶ ἀγῶνες διὰ διστίχων ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐκτοξευομένων μεταξὺ δύο ἐκάστοτε ἐκ τῶν συμποσιαζομένων ἀνδρῶν, ἢ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ἦτο ὑποχρεωτικόν, εἰς τὸ δίστιχον τοῦ πρώτου, νὰ ἀπαντᾷ ὁ δεύτερος δι' ἄλλου ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀλφαθητικὸν στοιχεῖον, νὰ ἦτο δὲ σχετικόν, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν εἰρμόν. Ἐκ τοῦ πλούτου τῶν διστίχων, ὃν εἶχεν ἀποταμιευμένον ἕκαστος καὶ τῆς ἀναλόγου χρήσεως ἐξηρτᾶτο ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιτυχίας. Ἀλλ' ἐν ἀπορίᾳ ἐτοίμου διστίχου, δὲν ἀπέλειπεν ἡ ἐμπνευσις εἰς μερικοὺς πεπροικισμένους μὲ ἰδιοφυΐαν πρὸς τὴν στιχουργίαν ἐκ τοῦ προχείρου, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον ὁ οἴστρος ἐκεντᾶτο ἐκ τοῦ πότου τῆς μουσικῆς καὶ πρὸ παντὸς τῆς θεᾶς τοῦ ὠραίου φύλου, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη. Ἐὰν τὸ αὐτοσχεδιασθὲν οὕτω δίστιχον ἦτο εὐστοχόν, οἱ συνευωχούμενοι καὶ ἰδίᾳ οἱ ὄργανοπαῖκται ἀπομνημονεύοντες καὶ ὑψοθετοῦντες ἐγίνοντο οἱ φορεῖς τῆς μεταδόσεως αὐτοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν. Τὰ συμπόσια λοιπὸν ἦσαν τὰ ἐργαστήρια τοῦ διστίχου καὶ ἐπειδὴ ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις ἐτέλουν τοιαῦτα, πλὴν τῶν ἐνδεῶν βέβαια, πρόκειται περὶ ἐνὸς κατ' ἐξοχὴν προϊόντος συνολικῆς κατεργασίας τοῦ Ἰωαννιτικοῦ λαοῦ, ἐνὸς καθαρωτάτου εἶδους δημώδους λυρικῆς ποιήσεως. Ἡ γνώμη ὅτι οἱ Μπαντίδοι ὑπῆρξαν οἱ ἀποκλειστικοὶ ποιηταὶ τῶν διστίχων προῆλθεν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη, ἐξ ἐντυπώσεως, διότι αὐτοὶ ἐνεφανίζοντο δημοσίᾳ ὡς τραγουδισταὶ αὐτῶν.

Ἀλλ' ὅσοι τραγφοῦν δημῶδη δὲν ἀποβαίνουν κατ' ἀνάγκην καὶ ποιηταί, διότι καὶ οἱ ὄργανοπαῖκται ἄδουν καθημερινῶς, χωρὶς νὰ δρέπουν ποιητικὰς δάφνας. Ἀκόμη ὅμως καὶ ἂν ἐδεχόμεθα σχέσιν τινὰ τοῦ ἄδοντος πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄσματος—καίτοι συνήθως προσέχεται μᾶλλον τὸ μέλος ἢ ἡ ποίησις τοῦ ἄδομένου—πάλιν οἱ Μπαντίδοι δὲν ἦσαν οἱ μόνοι τραγουδισταὶ τῶν διστίχων, διότι μόνον δημοσίᾳ ἦσαν τοιοῦτοι, ἐνῶ κατ' οἶκον ἐτραγφοῦντο παρ' ὅλου τοῦ Ἰωαννιτικοῦ λαοῦ.

Καὶ ὁ πλέον ἄγευστος δημοτικῆς ποιήσεως, ἐὰν διεξέλθῃ μίαν συλλογὴν διστίχων, θὰ κατίδη εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν μετὰ πόσης λεπτότητος εἰς τὴν ἔκφρασιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ποίας ἀνωτέρας ἀντιλήψεως ἐξυμνεῖται ὁ ἄγνός ἔρως πρὸς περικαλλῆ νεάνίδα. Ὅλα τὰ τοιαῦτα δίστιχα μαρτυροῦν ὅτι εἶναι προϊόντα μιᾶς μᾶλλον προηγμένης κοινωνικῆς τάξεως ἀπὸ τῶν Μπαντίδων.

Ἐξ ἄλλου εἰς τὰ πλεῖστα τῶν διστίχων ἐξαίρεται τὸ γυναικεῖον κάλλος, ὁ ἄγνός ἔρως καὶ ἡ σαρκικὴ διάθεσις ἢ ἐκφράζεται ὁ πόνος τοῦ ἄτυχοῦς ἔραστοῦ ἢ κατὰ τῆς ἀπιστίας τῆς γυναικός, πράγματα ξένα πρὸς τὴν ψυχοσύνθεσιν καὶ τὰς ροπὰς τῶν ἀρειμανίων Μπαντίδων. Αὐτοὶ πολὺ ὀλίγον ἀνεστρέφοντο πρὸς τὸ ὠραῖον φύλον καὶ πολὺ ὀλίγοι θὰ ἐγνώρισαν τὸ πρὸς αὐτὸ αἴσθημα, τὴν δὲ σαρκικὴν ἀπόλαυσιν ἐμίσουν, ὥστε

θά ἦτο παράλογον νὰ δεχθῆ κανεὶς ὡς μοναδικούς ὑμνητὰς ἑνὸς αἰσθη-
ματος ἢ ἀπολαύσεως τοὺς ἔχοντας τὴν ὀλιγωτέραν ροπὴν πρὸς αὐτά.
Ἄναμφιβόλως μερικὰ δίστιχα ἐποιήθησαν ὑπὸ Μπαντίδων, ὡς ἤδη ἐλέχθη
ἀλλ' ὄχι ὅλα. Ἀκριβῶς περιεγράψαμεν λεπτομερῶς τὸν βίον των διὰ νὰ κα-
ταδειχθῆ καλλίτερον ἂν αὐτὸς καὶ μόνος ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὰ δίστιχα
Ἐπιτομὴ ὀλίγων, θὰ κατίδη εὐχερῶς εἰς οἰανδήποτε συλλογὴν ὅτι
τὰ δίστιχα ἢ «Γιαννιώτικα στιχοπλάκια» ἀποτελοῦν μίαν ζωηρὰν ἀποτύ-
πωσιν τοῦ πολυμῶρφου καὶ προηγμένου βίου ἑνὸς λαοῦ ἀστῶν ἀριθμοῦν-
τος πολιτισμὸν μερικῶν αἰῶνων.

Ἄγάπα με, ἀγάπη μου, πῶς μ' ἀγαποῦσες πρῶτα,
λόγια τοῦ κόσμου μὴν ἀκοῦς, μόν' τὴν καρδιά σου ρῶτα.

Ἀγάπησα κι' ἐγ' ὄρφανὸς ἕνα γρομποῦλι¹⁾ χιόνι
κι' ὅσο νὰ μπῶ κι' ὅσο νὰ βγῶ, μ' τὸ πῆραν οἱ γειτόνοι.

Ἀλημονιοῦνται τὰ φιλιὰ ἴστοχιοῦνται κι' οἱ ἀγάπες
συναπαντιοῦνται καὶ μιλοῦν σὰν ξένοι σὰν διαβάτες.

Ἀλήθεια κι' ἐσὺ μ' ἀρνήθηκες; Ἴτε²⁾ δὲν τώχω κόπο
σκαμνιοῦ ποδάρ' τσακίστηκε καρύτικο σιτὸν τόπο.

Ἀναστενάζω βγαίν' ἀχνὸς καὶ μέσα βράζ' ὁ πόνος
κι' ὅποιος μᾶς ἐξεχώρισε νὰ μὴν τὸν βρῆ ὁ χρόνος.

Ἀναστενάζω δὲν ἀκοῦς κλαίω δὲν μὲ λυπᾶσαι,
πιστεύω δὲν εἶσαι Χριστιανὸς κι' οὔτε θεὸ φοβᾶσαι.

Ἄν δὲν σὲ κάνω γιὰ νὰ γένης σὰν λεμονὶ μετὰξι
κι' ὅσα φλουριὰ ἔχ' ἢ μάννα σου σιτοῦς Ἄγιους νὰ τὰ τάξη.

Ἄν ἤξερες πῶς σ' ἀγαπῶ καὶ τί σεβντᾶ ποῦ σῶχω,
ὦρα χρυσοῦ θὰ μ' ἔκανες νὰ μ' ἔσερνες σιτὸν κόρφο.

Ἄν θέλῃς Παναγιᾶ μου πάντα νὰ σὲ δοξάζω
σιεῖλε μου τὴν ἀγάπη μου νὰ μὴν ἀναστενάζω.

Ἀπερνᾶς καὶ λάμπ' ὁ τόπος
νὰ σὲ κλέψω δὲν εἶν' τρόπος.

¹⁾ Γρομποῦλι=σβῶλος μικρός.

²⁾ Ἴτε τουρκ.=διόλου.

Ἄποψε μ' ἀναψ' ὁ σεβντιᾶς καὶ τὸν κρατιάω γκινιέρι¹
ἀνάφτω τὸ τσιγάρο μου καὶ μ' πέφτ' ἀπὸ τὸ χέρι.

Ἄπ' τῆ φωνῆ σ' ἄς πάρουνε γλυκειὰ λαλιὰ τ' ἀηδόνια
γιὰ νὰ λαλᾶν γλυκύτερα σὺς ἀμυγδαλιᾶς τὰ κλώνια.

Ἄσπρος γεννιέτ' ὁ κόρακας καὶ μαῦρος κατανταίνει
κι' ὁποῖος ἀγάπην ἀρνηθῆ ἔτσι κι' αὐτὸς νὰ γένη.

Βάρε με δέκα μαχαιριᾶς
τὸ χωρισμό σου μὴ μ' τὸν ἴσς.

Βιολέττα μ' ἀνθισμένη μὲ χρυσοπέρουνα
τραθάω τὸν σεβντιᾶ σου μὲ χίλια βάρσανα.

Γῆ ἀγάπη σ' ἦταν ψεύτικη σὺν τὰ γυαλιὰ στ' ἀράφι
καὶ σὺν τὰ κάλπικα φλυουριὰ ποῦ δίνουν σὶδὸ σαράφη.

Γλέπεις αὐτὸν τὸν πλάτωνα τὸν ἀστραποκαμμένο
ἔισ' εἰμ' ἐγὼ ποῦ σ' ἀγαπῶ κι' ἀγάπη δὲν προσμένω.

Δὲν ἔινυχες ποτὲς νὰ ἰδῆς πῶς πολεμᾶν τὰ μάτια
χωρὶς μαχαίρια καὶ σπαθιὰ καὶ γέγονται κομμάτια.

Δὲν ἤξερα ποῦ θάρχουσον νὰ στρώσω μανουσάκια
γκιούλσες καὶ νεραντζόνερα νὰ βρέξω τὰ σοκάκια.

Δὲν ἤξερα δὲν πάντεχα ποῦ ἦσαν ἡ ἀφεντιά σου
λιανίσματα τσακίσματα κορμὶ σὶν ἄγκυαλιὰ σου.

Δὲν θέλω ἀγάπη μὲ στανιὸ κι' οὔτε καὶ μὲ τὸ ζόρι
παίρω τὸ κρεββατάκι μου καὶ στηῶ ἄλλοῦ νταμπόρι.

Δὲν τούλεγα δὲν τούλιζα τούειδαν τὰ δύο μ' τὰ μάτια
σκάσε καρδιὰ καὶ πλάνταζε γένε χίλια κομμάτια.

Δέντρα παραμερῖσετε φίλοι μου τραδηχθῆτε
φωτια ἔχω μέσα σὶν καρδιὰ μὴν τύχη καὶ καῆτε.

Ἐγὼ εἰμ' ἐκεῖνο τὸ πουλί ὅπου τὸ λέν κανάρι
ἔχει τὰ κίτρινα φτερά καὶ τὴν καρδιὰ του μαύρη.

Ἐγὼ εἰμ' ἐκεῖνο τὸ δεντρί πῶχει τὰ φύλλα μαῦρα
πῶχει καθμὸ στὰ σωθικὰ καὶ σὶν καρδιὰ του λαῦρα.

¹) Γκινιέρι=τουρκ, θλίψις, κακόν.

Ἡ ψυχὴ μου κι' ἡ ζωὴ μου κρέμει' ἀπ' τὸ χέρι σου
γράψε με καὶ μὲ ψυχὴ μου σκλάβο στὸ δευτέρι σου.

Θαρρεῖς σὰν κλαῖω καὶ γελῶ καὶ λὲς πῶς σ' ἀγαπάω,
ἐγὼ ἔχω ἄλλον καλλίτερον καὶ σένα περγελάω.

Κάθε αὐγὴ πάει τ' ἀηδόνι στὸ γονιζέ νὰ μυριστῆ
καὶ τ' ἀγκάθι δὲν τ' ἀφίνει καὶ γυρίζει μὲ φωνή.

Καθὼς ποὺ σ' ἔχω στὸ πλευρὸ νὰ σ' εἶχα καὶ στὸ στρῶμα
οὔτε τὸ Χάρο σκιάζομαν οὔτε τὸ μαῦρο χῶμα.

Κάνω χάζι νὰ σὲ γλέπω τὴν ἡμέρα μιὰ φορὰ,
γιὰ νὰ πάρ' ὁ νοῦς μ' ἄερα κι' ἡ καρδιά μ' παρηγοριά.

Κομμάτια κι' ἄς μὲ κάνουνε σὰν τὸ μακεδονίσι,
ἀδύνατον νὰ σ' ἀρηθῶ τὴ ζαχαρένια σ' κρίσι.

Κύττα ποῦ μ' ἔρριξ' ὁ σεβντᾶς ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ φτάνω
νὰ τυραγνιοῦμ' ὁ φουκαρᾶς ὅσο ποὺ νὰ πεθάνω.

Λεβέντης εἶσαι μάτια μου λεβέντικα χορεύεις
Λεβέντικα πατᾶς τὴ γῆ καὶ κορνιαχτὸ δὲν παίρεις.

Μάτια μὲ μάτια γλέπονται κι' ἀχειλ' ὅπ' δὲν φιλιέται
κορμὶ π' δὲν ἀγκαλιάζεται τί ἀγάπ' αὐτὴ λογίεται;

Μαῦρα μάτια μαῦρα φρύδια ἔχεις καὶ ξανθὰ μαλλιά
ἔνα ἔχεις π' σὲ χαλνάει ξέρεις ψέμματα πολλὰ.

Μὴ τὸν φοβᾶσαι τὸν σεβντᾶ τίποτα δὲν παθαίνεις
δλίγο τσιουρουκέβεσαι¹ καὶ μοναχός σου κραίνεις.

Μπρὲ μπαχτσὲ κάνει μ' ντερμάνι²

μπρὲ μπαχτσὲ κάνε μ' τσιαρὲ³

ξέρανε μ' αὐτὸ τ' ἀγκάθι

νὰ φιλήσω τὸ γονιζέ.

Νὰ κάνω θέλω μιὰ καρδιά πίκρα νὰ μὴ λογιᾶσω
κι' δπως τὸν βρίσκω τὸν καιρὸ ἔτσι νὰ τὸν περάσω.

¹) Τσιουρουκέβεσαι, τουρκ.=τσιουρουμέκ=σήπτεσθαι, φθίνειν.

²) Κάνεμ' ντερμάν=διέξοδος ἐξ οἴκτου καὶ συγκαταβάσεως.

³) Τσιαρὲ, τουρκ.=θεραπεία, τράπος.

Ντέρτι ¹ δέν εἶχα στήν καρδιά κι' ἀπόχτησα μαράζι
τὴν ἄγκυρα τοῦ καραβιοῦ νὰ ρίξουν δέν τὸ βγάξει.

Ξέρω τραγούδια θάλασσα μὰ σὰν σὲ ἰδῶ τὰ χάνω
κι' ἀπ' τὴν ἀγάπη τὴν πολλὴ ἄλλη κουβέντα πιάνω.

*Οποῖος δέν ξέρ' ἀπὸ σεβνιᾶ ἐμένα νὰ ρωτήση
νὰ πάρη μαύρη κλειδωνιά τὸ σπῆτι του νὰ κλείση.

*Οποῖος δέν ξέρ' ἀπὸ σεβνιᾶ δέν ξέρει ν' ἀγαπήση
δὸς του πέντ' ἔξη πρόδωτα νὰ πάη νὰ τὰ βοσκήση.

*Οποῖος δέν μὲ πιστεύει, σ' ἀγάπη νὰ τὸν δῶ
νὰ φύση μαῦρο αἷμα πῶς ἔφτυσα κι' ἐγώ.

*Οσα φτερά και κόκκαλα ἔχ' ἢ μαύρη κόττα
τόσες φορές σὲ φίλησα πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα.

*Οταν βάνης τ' ἄλυκο φρεῖ
καὶ τὴ φούντα τὴ χρουσῆ
πέφτ' Ἀὔγερινὸς νὰ πέση
πέφτει γιὰ νὰ σκοιωθῆ.

*Οταν σὲ βλέπω νὰ περνᾷς ψηλὲ λιγνέ μου κρῖνε
πλέον δέν συλλογίζομαι εἶναι ντουγγιᾷς δέν εἶναι.

Παντέχεις κι' εἶσαι ἄνθρωπος τὸ λὲς και τὸ παινέσαι
σὺ εἶσαι γομαράγκαθο και δέν τὸ συλλογιέσαι.

Παντέχεις κι' εἶσαι ἄνθρωπος και κάνεις και καμάρι
σὺ εἶσαι γιὰ τὸ σαμαριζῆ νὰ σ' βάλουν τὸ σαμάρι.

Πάρα πολὺ μπαντίδεφα βγῆκα ἀπ' τὸ νισάφι ²
ἢ μάνα μου μὲ καρτερεῖ κι' 'ἐγώ μαι σιὸ σοκάκι.

Πῆγαν τὰ παντεχούμενα κι' ὁ Μάης μὲ τὸ κάμμα
πῆγ' ὁ βανιῆς ³ πὸν βάλαμαν νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα.

Ποῖος ἔχει σέρτικον ⁴ σεβνιᾶ μὴν ³παινεθῆ σιὴ γνῶσι
τοῦ φεύγει ἀπ' τὸ κεφάλι του κι' ἄς ἔχη κι' ἄλλη τόση.

¹) Ντέρτι τουρκ. = πόνος, ἄλγος.

²) Νισάφι τουρκ. ἐκ τοῦ 'Ινσάφ = ἐπιείκεια, δικαιοσύνη.

³) Βανιῆς = ὑπόσχεσις.

⁴) Σέρτικος ἐκ τοῦ τουρκικοῦ σέρτ = τραχὺς.

Ποῦς ἀγαπάει γνωρίζεται πρασινοκιτρινίζει
 χέρια πεδάρια κόβονται τίποτα δὲν ὀρίζει.

Πότε νὰ ἴδῶ τὸ μπτόϊ σου σφιχτὰ νὰ τ' ἀγκαλιάσω
 σὲ δέκα σπήτια ὄρφανὰ ψωμί θὲ νὰ μοιράσω.

Πρῶτα κρασί δὲν ἔπινα ἔρακι γιὰ νὰ μεθύσω
 τόρα θὰ τάπιω καὶ τὰ δυὸ κι' ἴσως ἀλησμονήσω.

Σ' ἀγάπησα χωριάτικα δὲν ξέρω ἀπὸ σεβνιάδες
 δὲν ἤξερα τὸ τζάκι σου ποῦ θέλει τεμενάδες.

Σὰν τοῦ κοράκου τὰ φτερὰ θὰ πὰ νὰ βάψω ροῦχα
 γιὰτὶ μὲ ἀπαρνήθηκε ἡ πρώτη ἀγάπη ποῦχα.

Σεβνιᾶς εἶναι κακὸς μελεᾶς κι' ἀδέρφι τοῦ θανάτου
 ἀκούμπησε στ' ἀσιῆθι μου δὲν κάνει παρακάτω.

Τὰ μάτια σου εἶναι μάτια μου τὰ φρύδια σου δικά μου
 τὰ χέρια σου χρυσᾶ κλειδιὰ π' ἀνοίγουν τὴν καρδιά μου.

Τὰ νειᾶτα ἔχουν γηράματα τί λὲς τί παντεχένεις
 θὰ σ' ἀρνηθοῦν οἱ φίλοι σου καὶ τότε τί θὰ γένης;

Τὰ φείδια κι' οἱ δειτρογαλιές ἄς μῶκοβαν τὸ δρόμο
 ἐγὼ θὰ νᾶρθω μιὰ βραδεῖὰ δὲν σοῦ φτουρῶ τὸν πόνο.

Τ' εἶν' τοῦτα τὰ καμώματα π' ἀρχίνησες καὶ κάνεις
 δὲν λογαριάζεις θάνατο δὲν λὲς πῶς θὰ πεθάνης.

Τ' εἶχα νὰ βάλω γὼ σεβνιᾶ ν' ἀγαναχτιᾶ ἡ ψυχὴ μου
 νὰ φέρω τέτοιο χαλασμὸ στὸ ἔρμο τὸ κορμί μου.

Τῆς Τουρκοπούλας τὸ φιλλὶ εἶναι ζάχαρι λυωμένη
 τῆς Ρωμηοπούλας εἶναι μέλι, γιὰτ' εἶναι βαφτισμένη.

Τῆ νύχτα τὰ μεσάνυχτα στρώνω καὶ δὲν κοιμοῦμαι
 καὶ τὸ σταυρὸ σὰν χριστιανὸς νὰ κάνω δὲν θυμοῦμαι.

Τῆς χήρας τὸ προσκέφαλο μυρίζ' ἀπὸ κυδῶνι
 Τὸ μύρισα κι' ἐγ' ὄρφανὸς καὶ σκούζω σὰν τὸ γκιώνη.

Τόσο ἤθελα κακὸν δαρμὸ κι' ἀφεντικὸ διασάκι¹
 ποῦ κάθομαι καὶ καρτεροῦ μιὰ δούλα στὸ σοκάκι.

¹) Διασάκι παραμόρφωσις τοῦ τουρκ. γιασάκ=ἀπαγόρευσις.

Τώρα ἡ καρδιά μου κλείστηκε δὲν τραγουδῶ σὰν πρῶτα
κιτρίνισε ἡ καρδούλα μου σὰν τοῦ θερτιοῦ τὰ χόρτα.

Φραντζέζικο κριτήριο καὶ Ρωσικὴ καμπάνα
γιὰ κάντε τὴν ἀπόφασι νὰ κοιμηθοῦμε ἀντάμα.

Χίλια μαχαίρια καὶ σπαθιά κάτω σιτὴ γῆ σιρωμένα
γλυκοπατῶ καὶ τ' ἀπερνῶ κι' ἔρχομαι μὲ τ' ἐσένα.

Ψυχὴ μου λεημονήσου με μὲ γλέπεις π' ἀναλάω
σιάσε μ' τὴν Ἰσημη καρδιά καὶ πὲς μου σ' ἀγαπάω.

Ὡρα τὴν ὥρα καρτερῶ τὸ φέσι μὲ τὴ φούντα
καὶ τὰ μαλλιά τὰ καζακλιά ¹ τὰ καρτερῶ καὶ ποῦ'ν'τα.

Ὡς πότε νὰ μοῦ λὲς τὸ ναι καὶ τ' ὄχι νᾶναι πάντα
κι' ὡς πότε τῆς καρδούλας μου νὰ τῆς τὸ λέω νταγιάντα ².

Ὡς πότε ἄχ κι' ὡς πότε βῆχ κι' ὡς πότε κασαβέτι ³
κι' ὡς πότε τὸν κρυφὸ σεβνιᾶ νὰ τὸν κρατῶ σιτὴ τζέπη.

¹) Καζακλιά μαλλιά=εἶδος κουρᾶς μαλλιῶν, καθ' ἃ ἡ κόμη ἐκείρετο ἀπολήγουσα εἰς τρίγωνον.

²) Νταγιάντα, ἐκ τοῦ τουρκ. νταγιανμάκ=ἀντέχειν.

³) Κασαβέτ τουρκ.=ἀνησυχία, λύπη.